

TÜRKİYE’DE CİNSİYET EŞİTLİĞİ SÖYLEMİ VE UYGULAMALARI: KARŞILAŞTIRMALI ANALİZ

GENDER EQUALITY DISCOURSE AND APPLICATIONS IN TURKEY: COMPARATIVE ANALYSIS

Tuğçe ARTAR¹
Ayşe TEKDAL FİLDİŞ²

ÖZ

Tarihsel süreç boyunca ataerkil yapı etkisiyle ikincil konumda olan kadınlar, günümüzde halen cinsiyetçi algıya ve onun yarattığı toplumsal baskıya karşı mücadelelerini sürdürmektedirler. Türkiye’de toplumsal cinsiyet algısı, karşımıza kadına karşı şiddet, namusun kadına atfi, namus cinayetleri, cam tavan, ücret eşitsizliği gibi çeşitli şekillerde çıkmaktadır. Toplum dolaylı ya da doğrudan etkileme yetisine sahip medyanın benimsediği cinsiyetçi & eril dil bu algının pekişmesine hatta içselleştirilmesine olanak tanımaktadır. Oysaki medyanın, cinsiyetçi ayrımın önlenmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına ilişkin sorumluluk taşıdığı göz ardı edilmemelidir. Bu çalışmada; Türkiye’deki ve medyadaki cinsiyetçi algı söylem analizi yöntemiyle daha çok mevcut analizlerin özeti biçiminde incelenmiş olup Küresel Cinsiyet Farkı Endeksi’nde(2020) başta gelen sırasıyla İzlanda, Norveç, Finlandiya ve İsveç ile Türkiye’nin cinsiyet eşitliği adına yapmış olduğu kanun ve uygulamalar döküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. Mevzuat karşılaştırması sonucu benzer politikaların benimsendiği gözlemlenmiştir. Buradan hareketle çalışmanın amacını oluşturan; Türkiye’de cinsiyet eşitliğine yönelik mevzuatın varlığına karşın uygulamada (pratikte) yeterli verimin alınmayışı ile ülkemizde cinsiyet eşitliği adına istenilen yolun kat edilememesi sebepleri analiz edilmiştir. Bu analiz sonucu Türkiye’nin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapısının amaçlanan değişime hazır olmadığı çıkarımı yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Anahtar Kelimeler: Ataerkil gelenek, feodal ilişkiler, medyada cinsiyetçilik, toplumsal cinsiyet.*

ABSTRACT

Women who had been on secondary position at every stage of history due to patriarchy is still struggling against gender perception and social pressure. In Turkey, gender perception shows itself as domestic violence, honor killings, glass ceiling and wage inequality. Male domination in media also contribute to perceptions being accepted in society thanks to its reach to many people. It shall not be forgotten that media has responsibility to help promoting gender equality. In this work; gender perception in Turkey and media was analyzed by discourse analysis. Countries with high score at World Gender Gap Report like Iceland, Norway, Finland, Sweden and Turkey’s laws and practices has been analyzed with document analysis. After the comparison it was deduced that these countries adopt same policies. Following this; Why the applications of the laws in Turkey are not as effective and why there has been not enough progress in Turkey has been analyzed. As a result of this analysis it’s been deduced that Turkey’s socio-cultural and socio-economical system is not ready for this planned changes.

Keywords: *Feudal relations, gender, patriarchal tradition, sexism in media.*

¹ Trakya Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, tugceartar@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5798-0009>

² Prof. Dr., Namık Kemal Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler ABD, atfildis@nku.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-1130-8396>

*Bu çalışmada, Prof. Dr. Ayşe Tekdal Fildiş danışmanlığında Tuğçe Artar tarafından yazılan “Türkiye’de Cinsiyet Eşitliği Söylemi ve Uygulamaları: Karşılaştırmalı Analiz” başlıklı yüksek lisans tezinden yararlanılmıştır.

Sorumlu yazar / Corresponding Author: Tuğçe Artar, e-posta: tugceartar@gmail.com

Gönderilme /Submitted: 05.01.2021, **Kabul/ Accepted:** 30.06.2021

1. GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet, günümüzde uluslararası alanda kabul görmüş ve içerisinde bulunduğumuz dönemin çözülmesi gereken temel sorunlarından biridir. “Toplumsal cinsiyet kavramı, ...kadınlık ve erkekliğin toplumsal olarak kurulan, öğrenilen kalıplar olduğunu anlatır” (Özaydınlık, 2014, s. 94). Cinsiyet eşitliğine yönelik çalışmalar yakın tarihe dayansa da özellikle İskandinav ülkeleri başta olmak üzere batılı ülkeler bu alanda hızlı bir gelişim sergilemişlerdir. Feodal ve yarı feodal toplum yapısının izlerini taşıyan ülkelerde ise cinsiyet eşitliğine yönelik gelişmelerin daha yavaş ve zor olduğu gözlemlenmektedir. Türkiye bu konuda özel bir yere sahiptir. Türkiye’de ataerkil anlayış ve feodal/prefeodal toplum yapısı kültürel olarak varlığını sürdürmektedir. Burada feodal/prefeodal yapıyla kastedilenin yaşanan şehirleşmeye rağmen kültürel olarak ataerkinin sürdürdüğü geleneksel yapı olduğunun altını çizmek gerekmektedir. Bununla birlikte sık sık kullanılacak olan aşiret yapısı kavramı ile de şehirleşmenin etkisiyle üretim ilişkilerinde çözülme yaşandığından söz edilebilse de kültürel anlamda varlığını sürdürmeye devam eden geleneksel ataerkil yapı ifade edilmektedir.

Bu makalede öncelikle cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları ile toplumsal cinsiyet kavramının ortaya çıkışı ve tarihsel süreçteki gelişiminden bahsedilecek, ardından Türkiye’de cinsiyetçi söylem ve medyada söylem analizi mevcut analizlerin özeti biçiminde ele alınacak olup Türkiye’deki mevcut cinsiyetçi dil irdelenecektir. Akabinde ise Dünya Ekonomik Forum’u (WEF) tarafından yayımlanan Küresel Cinsiyet Eşitliği Farkı Raporu’nda (Global Gender GAP Report) yer alan Küresel Cinsiyet Farkı Endeksi’nden yararlanılarak cinsiyet eşitliğinde ilk 4 sıraya yerleşmiş olan sırasıyla İzlanda, Norveç, Finlandiya, İsveç ile Türkiye’nin bu alandaki kanun ve uygulamaları (mevzuatları) incelenecektir. 2020 Küresel Cinsiyet Eşitliği Farkı Raporu’nda eşitlik düzeylerinin ileri seviyede olduğu analiz edildiğinden İzlanda, Norveç, Finlandiya ve İsveç ülkeleri değerlendirme için seçilmiş olup, bu ülkelerin erişilebilen mevzuatları Türkiye’de var olan mevzuatlar ile karşılaştırılacaktır. İlgili veriler hükümetlerin ve bakanlıkların resmi sayfalarından elde edilmeye çalışılacaktır. Buradan hareketle çalışmanın da amacını oluşturan; Türkiye’de cinsiyet eşitliğine yönelik mevzuatın varlığına karşın uygulamada (pratikte) yeterli etkinin sağlanamaması ve cinsiyet eşitliği adına istenilen yolun kat edilememe sebebi irdelenecektir. Bu

çalışmanın alandaki benzer çalışmalardan ayrılması yönüyle literatüre katkıda bulunacağı inancı taşınmaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Cinsiyet - Toplumsal Cinsiyet

Bu iki terim Penelope Eckert ve Sally McConnell Ginet (2003) tarafından şu şekilde açıklanmıştır: “*Cinsiyet biyolojik bir terimdir ve temel olarak üreme organları üzerine odaklanırken, Toplumsal Cinsiyet ise cinsiyet üzerinden inşa edilen sosyal normlardır*” (s. 10). Eckert ve Ginet’in de belirttiği üzere cinsiyet bir biyolojik olgudur. Cinsiyet, bizler henüz ana rahmindeyken genler aracılığıyla bizlere atanmakta iken toplumsal cinsiyet ise içinde yaşanılan toplum tarafından cinsiyetlerin sahip oldukları fiziksel özellikler aracılığıyla kendilerine, doğanın dahi dikte etmediği çeşitli rollerin atfedilmesi ve bunların sınıflandırılarak sosyal normların inşa edilmesi durumudur. Oluşturulan bu sosyal normlar her iki cinse birden çeşitli davranış kalıpları atfetse de tarih boyunca bundan daha olumsuz etkilenen kesim kadınlar olmuştur.

Bu konu ile ilgili Holmes, What is Gender? : Sociological Approaches (2007) adlı kitabında “*kadını ve erkeği kadın ve erkek yapan doğa değil toplum veya “kültür”dür.*” (s. 4) diyerek toplumsal cinsiyetin, cinsiyete nasıl anlam yüklediğini belirtmektedir. Hakan Baydur ve Gülten Uçan (2016) “*Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten bağımsız olduğu halde ona atfedilen toplumsal ve kültürel olarak inşa edilmiş bütün rolleri ifade eder.*” (s. 140) şeklinde konuyla ilgili görüşlerini belirtmişlerdir.

Ülkemizde cinsiyet eşitliği yolunda temel ve zorunlu hedef; cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet eşitliği kavramları ve bu kavramlar farkının toplum tarafından içselleştirilmesi ile bu konuda farkındalık oluşturulması olmalıdır.

2.2 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Kavramı

İlk bölümde bahsettiğimiz toplumsal cinsiyet kavramının kökenleri, insanların ilk gruplar halinde yaşamaya başladığı dönemlere kadar uzanmaktadır. İlk medeniyetlerden itibaren süregelen toplumsal cinsiyet fikirleri bir yandan kadınların fiziksel anlamda güçsüz olmasını onları aşağı bir seviyeye koymak için kullanırken erkeklere ise ağır bir yük ve stres yüklemektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin temelleri burada yatmaktadır. Hakan Baydur ve Gülten Uçan (2016) bu eşitsizlik durumuna dair şunları söylemektedirler: “*Toplumsal cinsiyete ilişkin değerlendirmelerin*

temelinde eşit(siz)lik kavramı üzerine kurgulanmış bir değerlendirme biçiminin hakim olduğu görülmektedir. Arzu edilen ise cinsiyete bağlı ayrımcılığın ortadan kaldırılmasıdır” (s. 142). Belirtildiği üzere toplumsal cinsiyet eşitliği çalışılırken amaç mevcut eşitsizliklerin ortadan kaldırılarak cinsiyetler arasında eşitlik durumunun oluşturulmasıdır. Bu eşitlik, biyolojik cinsiyet eşitliği değil, toplumun yaratmış olduğu cinsiyet rollerinin ortadan kaldırılarak kadınlık ve erkeklik rolleri arasında bir eşitlik sağlanmasını tanımlamaktadır.

İnsan toplulukları ilk olarak avcı toplayıcı dönemde zamanın şartlarına karşı koyabilmek adına bir araya gelerek yaşamaya başlanması ile ortaya çıkmıştır. İçinde yaşanan bu çağı Beauvoir (2019)“...topuz ve vahşi hayvanlar çağında, doğanın dirençlerinin en üst noktada, aletlerin ise en ilkel olduğu bu çağda...” (s. 90) şeklinde tasvir etmektedir. Beauvoir (2019) aynı zamanda topluluğun varlığını sürdürebilmesi adına kadın ve erkeklerin eşit derecede öneme sahip olduklarını söylemiştir (s. 90). İnsanlık tarihindeki ikinci topluluk türü insanların yerleşik hayata geçmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Yerleşik hayata geçen insanlar çeşitli kural, kurum ve kanunlar oluşturmuşlardır (Beauvoir, 2019, s. 95). Bu topluluk için de “Kadınlar ve erkekler yaşama eşit olarak katılmaktadır. Cinsiyetler arasında üstünlük veya hakimiyet gözlenmez” (Kolay, 2015, s. 5). Beauvoir (2019) bu dönemde kadınların statüsünü “Tarım topluluklarında kadının çoğu kez olağanüstü bir saygınlığı vardır.” (s. 95-96) şeklinde açıklamaktadır. Kadınların bu dönemde sahip olduğu saygınlık toprağın işlenmesi ve soyun devamı için gerekli olan yeni bireylere duyulan ihtiyaçtan kaynaklıdır (Beauvoir, 2019, s. 96). Bununla birlikte kadınlar yaşadıkları hayat şartlarına en uygun şekilde ayak uydurmakla kalmamışlar, erkekler kadar cesur ve becerikli olduklarını da kanıtlamışlardır. Beauvoir (2019)“...öyle görünmektedir ki kadınlar birçok durumda savaşçılarla birlikte sefere katılacak kadar sağlam ve dirençliyidiler.” (s. 89) diyerek kendilerinin bu konumunu açıklamaktadır. Fakat sonuç olarak “Toplum hep erkekti, siyasal güç hep erkeklerin elindeydi” (Beauvoir, 2019, s. 99).

Yerleşik dönemde ortaya çıkmış olan ataerkil yapı günümüze kadar devam edecek sosyal hayatı düzenleyen bir şekil almıştır. Bu bölümde, ataerkil yapının ne olduğundan bahsedilmesi konunun anlaşılması açısından yararlı olacaktır. Kılıçaslan ve Işık (2016) ataerkilliği “Terim olarak ataerkillik,

çok genel bir ifade ile toplumsal yaşamda erkeğin egemenliğini işaret eder. Toplumsal gücün erkeğe ait olması demektir.” (s. 37) şeklinde tanımlamaktadırlar. Fildiş (2013) ise ataerkilliğin varlığının ne kadar eskilere gittiğini şu şekilde açıklamaktadır: “Kadınların baskı görmeleri, istismar edilmeleri ve metalaştırmaları çok eski ve yaygın uygulamalardır” (s. 54).

Kadınların sahip oldukları statü Orta Çağ'da ataerkinin kültürel ve sosyal hayata kök salmış olması nedeni ile devam etmekle kalmamış kadın üzerindeki baskıyı da artırmıştır. Orta Çağ dönemlerinde “Kanunen kadının toplum ve krallığın hükümetinde hiçbir payı yoktu. Kadınlar memur, askeriyede komutan, yargıç veya avukat olamamaktaydı” (Shahar, 2003, s. 11). Bu dönemde toprağın sahibi erkeklerdi ve varlıkları babadan oğula miras yolu ile geçerek ataerkiyi devam ettirmekteydi. Kadınların feodal toprağa sahip olmaları ancak kendilerine miras yoluyla kalması ile mümkün olabilmekte idi. Bu miras yolu ise erkek varislerin olmadığı durumlarda toprağın kız varise geçmesi yoluyla sağlanmaktaydı (Beauvoir, 2019, s. 126). Bazı soylu kadınlar miras yoluyla elde ettikleri bölgelerde yönetimi elinde tutmakla kalmamış, aynı zamanda tabi oldukları lordlarının meclislerine katılarak karar alma mekanizmasında yer edinme hakkı da kazanmışlardır (Shahar, 2003, s. 12). Bunun yanı sıra burada bahsi geçen soylu kadınların hayatlarına bakarak bu yaşam biçimi ve başarıların kadınların Orta Çağ'daki statüsünü temsil ettiği yanlışına düşülmemelidir. Sıradan halk yani köylü ve şehirli kadınlar bir yandan kendilerine sunulan imkanlar bir yandan da toplumun yarattığı baskılar yüzünden soylulara göre daha sıkıntılı bir hayat sürmekteydiler. Şehirli ve köylü kadınlar insan haklarından mahrum bir şekilde yaşamakta ve kendi topraklarına sahip olamamalarına karşın erkekler ile aynı vergilere maruz iken evli kadınların vergileri ise eşleri tarafından karşılanmak zorundaydı (Shahar, 2003, s. 13). Burada karşımıza Orta Çağ'da toplumsal cinsiyet algısının iki cinsiyete de farklı zorluklar yaşattığı gerçeği çıkmaktadır.

Toplumsal cinsiyet algısının yarattığı cinsiyet eşitsizliklerinin sorgulanması ve başkaldırılmasına ilişkin adımlar 16. yüzyılda Rönesans döneminde atılmış olsa da asıl olarak 19. yüzyılda ortaya çıkan 1. Dalga Feminizm ile nihai bir sonuca erebilecektir. Bu, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı yapılan entelektüel karşı çıkışın başlangıcı olmuştur.

“19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında belirginleşen 1. feminist dalga,

Wollstonecraft'ın "Kadın Haklarının Savunusu" (Vindication of the Rights of Women) adlı eserindeki çizmiş olduğu talepler üzerine inşa edilmiştir. Genel çerçevede bu talepler, kadınların oy kullanması, eğitimde fırsat eşitliği ve kadınların mülkiyet haklarını içermektedir" (Taş, 2016, s. 167).

İlk Dalga Feminizm, kadınların o güne kadar var olan patriarki düzenine karşı ilk defa bir düşünsel akım olarak ayaklanarak eşitlik istemesidir. Her ne kadar Fransız Devrimi sonrası Avrupa'da demokrasi dalgası yayılmaya başlamış olsa da;

"...önemli mevkilerde bulunan kocalarının eşleri, belli hiyerarşi sınıf içerisinde yer alan kadınlar oy kullanma hakkı bulurken, genel anlamda hiçbir kadının oy hakkı bulunmuyordu. Amerika'da ise, siyahların ve kadınların oy kullanma hakkı bulunmuyordu. Siyahi erkekler oy kullanma hakkının verilmesiyle beyaz ve siyahi kadınların oy kullanma hakkı adına mücadeleye girişmelerine neden olmuştu" (Taş, 2016, s. 169).

Aydınlanma Çağı'na ve bunun gerçekleştirdiği dalgalanmalara rağmen ikincil planda kalmaya devam eden kadınların haklarını aramaya başlamalarının 19. yüzyıl sonlarını bulması, insanlık tarihiyle kıyaslandığında yaşanan eşitsizliğin ne kadar uzun sürdüğü ve başkaldırının da aslında ne kadar yeni olduğunu gözler önüne sermektedir. İlk dalga Feminizm edindiği amaçlara Birinci Dünya Savaşı sonrası erişebilmiştir. İçlerinde Türkiye'nin de bulunduğu 21 ülke, kadınlara oy verme hakkını temel hak olarak tanımıştır. İkinci Dalga Feminizm ise 1960'lı yıllarda yaşanan gelişmelerin ardından ortaya çıkmıştır (Taş, 2016, s. 169). Yasalar önünde erkekler ile eşit duruma ulaşmış olan kadınlar, yaşamsal bağlamda erkekler ile olan farklılıkların cinsiyetleri dolayısıyla değil, toplumsal olarak var olan ataerki sistemden kaynaklı olduğunu dile getirmişlerdir (Taş, 2016, s. 169-170).

"...kadın grupları, patriarki yapılanmaların aile içi veya ev içi alanında eşitsiz rollerin devam ettiğini, evsel alanın "özel alan" tanımlanması ile ilgili eleştirilerde bulunmuşlardır. Bununla birlikte aile kurumunun ataerki yapıda olması da cinsiyetçi sömürüyü arttıran ve çeşitlendiren bir durum olduğunu dile getirmişlerdir" (Taş, 2016, s. 170).

İkinci Dalga Feminizmin beyaz kadınların sorunlarına değinerek, onların değerlerini temsil ettiğini belirten Üçüncü Dalga Feminist akım, kısıtlı temsili reddetmiş, genel olarak tüm kadınların temsil edilmesi gerektiğini bildirmiştir (Taş, 2016, s. 171). Taş (2016) "III. dalga feminist akım,

genellikle toplumsal cinsiyet, sınıf, ırk, etnisite, cinsellik, milliyetçilik, siyaset, iktisat vb. konuları ele almış ve bu olguları feminist bir bakış açısıyla teorikleştirmeye çalışmışlardır" (s. 171-172).

Feminist ideoloji yarattığı etki ile kadın haklarına ve cinsiyet eşitsizliklerine ilgi çekebilme ve var olan eşitsizliklerin önüne geçilmesi adına çabaların başlamasını sağlamıştır. Bu etki kadınların sosyal ve yasal statülerinin yeniden düzenlenmesi ve kendilerine erkekler ile eş haklar tanınmaları sonucunu doğurmuştur. Öte yandan uluslararası alanda da kadın haklarının iyileştirilmesine ilişkin adımlar atılmıştır. Bunlardan en önemlisi Börü (2017) "*...kadınların insan hakları temel bildirgesidir.*" (s. 48) şeklinde tanımlanan CEDAW (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi)'dir. Sözleşme resmi gazetede 1985 yılında yayınlanmıştır (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, 1985). Antlaşmada; cinsiyet eşitliğinin sözleşmeye taraf olan devletler tarafından anayasalarına ve diğer ilgili yasalara dahil edileceği kararlaştırılmakta ve kadınlara karşı her türlü ayrımı yasaklayacak ve engelleyecek önlemleri almayı da kabul etmektedirler (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, 1985). "*CEDAW, kadın ve erkeği kalıplaşmış rollerinden sıyırmak, erkeğin üstünlüğüne dayalı önyargıların ve kadının medeni durumunun yarattığı ayrımcılığa yol açan durum ve engellerin kaldırılması amacıyla düzenlemeler getirmiştir*" (Börü, 2017, s. 52-53).

CEDAW'ın yanı sıra özellikle günümüzde Türkiye'de hala daha büyük tartışmalara konu olan İstanbul Sözleşmesi kadın hakları ve cinsiyet eşitliği adına atılmış büyük bir adımdır. Börü (2017) bu konuda şöyle söylemektedir:

"Özel olarak kadın haklarını düzenleyen/ kadını koruyan uluslararası belgelerden yakın tarihte kabul edilen ve özellikle önem taşıyan bir diğeri 'Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Sözleşmesi' -diğer adıyla İstanbul Sözleşmesi'dir. Kadınlara karşı toplumsal cinsiyet ayrımcılığının gelmiş olduğu son nokta, kadına yönelik şiddet olaylarında kendini gösterir. İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddet konusunda Devletlerin daha somut önlemler almaya teşvik edilmesi ve artık kadının toplumdaki yeri ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin daha üst bir bilinç oluşturulmasına yönelik ihtiyacın neticesi olarak ortaya çıkmıştır" (s. 48).

İstanbul Sözleşmesi'ne göre sözleşmeye taraf olan ülkeler; toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik eden uygulamalar gerçekleştirirken aynı zamanda yaşanan şiddet olaylarını da durduracaklarının sözünü vermektedirler (Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi, 2011). Ancak bilindiği üzere Türkiye'nin de taraf olduğu, uygulanmasında oldukça sıkıntıların yaşandığı İstanbul Sözleşmesi'nin günümüzde maddelerinin tartışılması kamuoyunda büyük yankı uyandırmıştır.

Her ne kadar hem ulusal hem de uluslararası alanda kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği adına pek çok adım atılsa da günümüzde özellikle kültürün etkisi ile kadınların üzerindeki cinsiyet baskısının devam ettiği göze çarpmaktadır. Ülkemizde de var olan bu toplumsal algı üzerine araştırma yapan Nuray Sakallı-Uğurlu, Beril Türkoğlu ve Abdülkadir Kuzlak (2018) kadınlık ve erkeklik algısının bireylerde yer edinişini ortaya koymuşlardır. Araştırmaya göre; deneye katılan 491 üniversite öğrencisine "erkeklik" ve "kadınlık" hakkında akıllarına gelenleri yazabilecekleri söylendi (Sakallı-Uğurlu, Türkoğlu, & Kuzlak, 2018, s. 314). Sonuç olarak ise kadınlar için duygusal, kıskanç, alıngan, sadık, narin, fedakar ilk akla gelen düşünceler olurken erkekler için ise kıskanç, güçlü, bencil, duygusal, hırslı ve sinirli denmiştir (Sakallı-Uğurlu, Türkoğlu, & Kuzlak, 2018, s. 317). Elde edilen bu sonuçları, batıda yapılan diğer çalışmalarla karşılaştıran Uğurlu, Türkoğlu ve Kuzlak (2018) araştırmalarının batı ülkelerinde yapılan araştırma sonuçları ile bazı benzerlikler taşıdığını da belirtmişlerdir (s. 322-323). Yaptıkları araştırmanın Türkiye'de cinsiyetçi bir ideolojinin var olduğunu desteklediğini bildirerek erkeklerin güçlü ve kadınların geleneksel bir cinsiyet rolü üstlendiği sonucuna varmışlardır (Sakallı-Uğurlu, Türkoğlu, & Kuzlak, 2018, s. 325).

3. TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ SÖYLEMİ

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet; bu iki terim birbirinden ayrı ancak insanlar tarafından aynı anlamda kullanılan veyahut birbirlerini etkilediğine inanılan terimlerdir. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de cinsiyet kalıpları oluşturulurken kültürden, özellikle de toplumda var olan söylemlerden büyük şekilde etkilenildiğini söylemek mümkündür. Cinsiyet eşitsizliği eğitim, iş ve diğer pek çok alanda farklı şekillerde kendisini göstermektedir. Bu eşitsizliklerin temelini toplumda yer edinmiş söylemler oluşturmaktadır. Söylemler;

doğduğumuz andan itibaren bizlere kültürel ve dini etkilerle öğretilen ve doğruluğundan şüphe etmediğimiz, atasözleri ve deyimlerden her gün kullandığımız basit cümlelere kadar hayatımızın her anını kaplayan ifadeler bütünüdür. Biz kişiliğimizi, sevdiğimiz ve sevmediğimiz şeyleri bizlere öğretilmiş olan bu söylemler etrafında şekillendirerek hayatlarımızı idame ettiririz. Bu cinsiyetçi kalıplara ve cinsiyetçi söylemin hayatımızdaki yerine ilişkin Kılıçaslan ve Işık (2016) şu örneği vermişlerdir;

"Doktor kız olacağını söyleyince bebek için şeker pembesi tulumlar alındı. Ne var ki bir erkek çocuk dünyaya geldi. Çok olasıdır ki, aile ona, "Alındı bir kez." deyip, pembe tulumlar giydirmez. Erkek ve kız bebekler için kıyafet renkleri farklıdır. ... Ve toplumdaki egemen algı erkek çocuklarının pembe kıyafetler giyinmeyeceği yönündedir" (s. 3).

Ataerkil gelenek ile söylemin güçlü yapısı dolayısıyla topluma yerleşmiş olan ve koşulsuz kabulü neticesinde içselleştirilen cinsiyet kalıplarının ancak yakın zaman diliminde farkına varılmaya başlanmıştır. Günlük hayatta var olan söylemler ile ilgili Elçi (2011) Türkiye'de "Kadın Olmak" Söylemi isimli çalışmasında konuya şöyle değinmiştir: *"Bugün kash bir vücuda sahip olabilmek için spor salonlarına gitmek, maç seyretmek, play-station oynamak gibi aktiviteler erkeksilik söyleminin pratikleridir. Bu pratikleri gerçekleştiren bir kadına 'erkeksi bir kadın' dememiz kaçınılmazdır. Çünkü bu eylemler, erkeksilik söylemi içinde inşa edilmiş sosyal pratiklerdir"* (s. 2).

Yukarıda verilen iki örnekten de görülebileceği üzere cinsiyetçi söylemin hedefi sanıldığı üzere sadece kadınlar değildir. Kadınlar kadar erkekler de kendilerine atfedilen toplumsal rollerden etkilenmektedirler. Ancak ülkemizde geçmişten gelen ataerkil yapının kadınlara daha fazla davranış kalıbı yüklemesi, kadına yönelik cinsiyetçi algı ve söylemin daha yoğun olmasına yol açmıştır. Günümüzde kadın ve erkek cinsiyet kalıplarını destekler nitelikte sıkça kullanılan bazı deyim ve atasözlerinin Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde yer alan halleri şu şekildedir:

1. Kızı gönlüne bırakırsan ya davulcuya kaçır (varır) ya zurnacıya
2. Saçı uzun aklı kısa
3. Hanım hanımcık
4. Kuyruk sallamak
5. Oğlan doğuran övünsün, kız doğuran dövünsün

6. Erkek getirmeyi, kadın yetirmeyi bilmeli (Türk Dil Kurumu Sözlükleri)

Erkekler ile ilgili olanlar ise:

1. Erkek gibi
2. Erkekliğe sığmamak
3. Erkekliği kesilmek
4. Erkekliğine yedirememek
5. Erkek adam ağlamaz
6. Hanım evladı (Türk Dil Kurumu Sözlükleri)

Yukarıda bahsi geçen deyim ve atasözlerini 4 farklı cinsiyetçi kategoride sınıflandırmamız mümkündür. Bunlardan ilki ve en çok karşılaşılan kadının erkeğe göre daha eksik ve aşağı olduğunu belirten söylemlerdir. Bunlara örnek olarak “saçı uzun aklı kısa” deymi veyahut “oğlan doğuran övünsün, kız doğuran dövünsün” atasözü verilebilir. Söylemlerde diğer sıkça karşılaşılan tema kadınlara yüklenen yuva kurucu görevidir. Buna örnek olarak “yuvayı dişi kuş yapar” atasözü gösterilebilirken sıkça bahsedilen diğer bir konu kadının cinselliği üzerinedir. Bunlara örnek olarak ise “dişi köpek kuyruğunu sallamayınca, erkek köpek ardına düşmez” veya “dişi yalanmazsa erkek dolanmaz” verilebilir. Son olarak kadınlarda olması gereken karakter özelliklerine ilişkin deyim ve atasözleri mevcuttur; “hanım hanımcık” veya “kız gibi” bunun birer örneğidir. Öte yandan “kız gibi” ifadesi çoğu zaman karşımıza bir aşağılama ifadesi olarak çıkmaktadır. Bir erkek kendisinden beklenen gücü sergileyemediği zaman “kız gibi” vuruyorsun denmekte veyahut ağlayan bir erkeğe “kız gibi” ağladığı söylenmektedir.

Kadınların yanı sıra erkekler ile ilgili de bu bağlamda değerlendirilebilecek birtakım deyimler mevcuttur. Bunlar, “erkeklik” kalıbı yaratılmasında etkin rol oynamaktadırlar. Bir erkek “hanım evladı” olmamalıdır örneğin. Erkeklerin uyması gereken belirli davranış biçimleri mevcuttur ve dışına çıkılması “erkekliğe sığmamaktadır”. Bazı erkekler kendilerine söylenen söz veyahut davranışları “erkekliklerine yedirememektedirler”. Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi deyimler bu kez de erkeklere karşı aşağılama unsuru olarak kullanılmıştır. Ek olarak değinilmesi gerekenler arasında “hesabı erkek öder” veya “erkek adam para ödetmez” klişesi yer almaktadır. “Hesabı erkek öder” aslında kadınların erkeklere bağlılığını tescillemek amaç ve anlamı taşımakta, erkeklere zorunluluk yükleyerek domine konumunu sağlamlaştırmaktadır. Bu durum tam da en basit eylemlerin dahi cinsiyetçi kalıp ve roller içerisine nasıl sokulduğunun göstergesidir.

Cinsiyetçi söylemler başka bir bağlamda karşımıza kadın işi/erkek işi ayrımı şeklinde çıkmaktadır. Bazı işlerin kadınlar bazılarının ise erkekler için daha uygun olduğu algısı toplum tarafından içselleştirilmiş ve bu ayrım beraberinde bambaşka bir eşitsizliği taşımıştır. “...kadın işi/erkek işi ayrımı ve aynı işi yapan kadın ve erkek çalışanlar arasındaki ücret/kazanç farklılıkları varlığını inatla sürdürmektedir.” (Özkaplan, 2013, s. 2). Bu ayrım, kadının, cinsiyeti kaynaklı maruz kaldığı eşitsizlik durumudur.

Söylem ve bunun etkisi hususunda değinilmesi gereken diğer konu kadın bedenine odaklanarak yapılan, bir başka insana hakaret ve aşağılama amacıyla söylenen sözler yani küfürlerdir. Günümüzde hemen hemen herkesçe kullanılan ve kadınların aşağılanması farklı bir biçimi olan bu hakaretler kadın vücudunun bir obje olduğu fikrine dayanmakta ve bu fikri güçlendirmektedir. Topluma, kadın ve kadın bedenine saygı ile kadınların erkeklerden aşağı varlık olmadıkları gerçeğini aşlamak ve dilin arındırılması oldukça uzun zaman alacak gibi görünmektedir.

Yukarıda belirtilenlerin yanında bir de namus kavramı ve bu kavramdan doğan cinsiyetçi söylemler vardır. Namus algısı ülkemizde hemen hemen tüm kesimlerce benimsenmiş bir kavramdır. Namus kavramı “...kültürden kültüre farklılıklar gösterir.” (Fildiş, 2013, s. 53). Türkiye gerçeğinde namus kavramı kadınların bekareti ile ilişkilendirilmektedir. Ataerkil düşünce yapısının kadınlara namus ile ilgili dayattığı kurallara değinen Hamzaoğlu ve Konuralp (2019) bunları “Kadın açısından namus, kadınların uymaları gereken cinsel kurallardır. Bu kurallar ise kadınların evlenene kadar bekâretini korumaları ve evlendikten sonra da kocaları dışında başka erkeklerle cinsel ilişkide bulunmamalarıdır.” (s. 53) şeklinde belirtmiştir. Cindoğlu (2018) namusun toplumumuzdaki yerini şöyle açıklamaktadır: “Evlenmemiş kadının bekareti, birçok kültür için en çok önem taşıyan konulardan biridir, Türk toplumunun gerek daha geleneksel kesimlerinde gerekse modern metropol bölgelerinde de bu durum geçerlidir” (s. 115).

Bir kadının evlenmeden bekareti kaybetmesi bir namussuzluk olayıdır. Erkekler için ilişkiye girmek bir problem değilken kadınlar bekaretlerini korumalıdır (Cindoğlu, 2018, s. 116). Cindoğlu (2018) “Eski bir Türk atasözüne göre, cinsel ilişki, “kadının yüzünün karası erkeğin elinin kınası”dır.” (s. 116) örneğini vererek açıklamaktadır bu durumu. Söz konusu atasözünün “yolsuz ilişkiler kadınlar

için hoş karşılanmadığı hâlde erkekler bu gibi ilişkilerden övünme payı çıkarırlar” (Türk Dil Kurumu Sözlükleri) anlamı bu konuda kadınlara karşı yapılan haksızlığın adeta dile gelmiş kanıtıdır. Ancak namus veya namussuzluk durumu kadına ait olmamaktadır. “Bekaret, sadece birey olarak kadına ait değil, bütün aileye ait bir değerdir. Aile ilişkilerinin çok güçlü olduğu ve geniş ailenin bireye hakim olduğu Türkiye’ninki gibi bir kültürde, ilişkilerin biçimi ataerkindir” (Duben, 1982’den aktaran Cindoğlu, 2018, s. 116). Fildiş de buna benzer bir ifadeye kendi çalışmasında yer vermiştir. “Erkekler namusun tek sahibi ve savunucusu olarak görülür... Namusun sahibi de, utancı yaşayan da erkeklerdir” (Khan, 2006’dan Aktaran Fildiş, 2013, s. 53).

Buradan hareketle namus kavramının, kadınların erkekler tarafından kontrol altına alınabilmesi adına oluşturulmuş bir toplumsal baskı mekanizması olduğunu söylemek mümkündür. Kadınların bekaretlerini kaybetmeleri demek ailelerinin ve ailedeki erkeklerin namusunu kirletmeleri demektir ki bu durum genellikle namusun temizlenmesi adına bir cezai yaptırım gerektirir. Bunu Cindoğlu (2018) şöyle belirtmiştir: “...kadının evlilik öncesi cinsel ilişki kurması yasaktır ve böyle bir ilişki ortaya çıkarıldığında şiddetli cezalar uygulanır” (s. 119). Kadınların cezalandırılmasının ataerkil yapı için anlamı “Bu normlardan saparak ve ailesini utandırdığı düşünülen kurbanın aile şerefine bekçisi konumundaki erkeklerce cezalandırılmasıyla bu ‘leke’nin azalacağı inancına dayanır namus cinayeti” (Abdelhadi, 2016’dan aktaran Hamzaoğlu & Konuralp, 2018, s. 68). Cezalandırma ve namus temizleme zihniyeti günümüzde sıkça duyduğumuz namus cinayetleri ile sonuçlanmaktadır. Hamzaoğlu ve Konuralp (2019) namus cinayetlerini yorumlarken “Zira, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadına kestiği en radikal cezalardan biridir namus cinayeti...” (s. 52) demektedir. “Namus cinayetinin paradigmatic bir örneği, bir kadının, evlilik öncesi veya evlilik dışı cinsel ilişkide bulunması ya da bundan şüphelenilmesi nedeniyle, babası ya da erkek kardeşi tarafından öldürülmesidir” (Abu-Odeh, 2018, s. 243).

3.1 Medyada Söylem

Günümüzde “Görsel medya, işitsel medya, basılı medya ve internet ve yeni medya” (Aydeniz, 2012, s. 21) insanların gündelik hayatında büyük ölçüde yer alan ve hepimizi aynı ölçüde etkileyen söylem türleridir. Özellikle gelişen teknoloji ile söylemlerin yayılma hızı ve bunlara ulaşım imkanı artmıştır.

Teknolojinin getirdiği kitlelere ulaşım kolaylığı halkın bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi açısından olumlu etkiye sahipse de kullanılan dilin erillliği nedeniyle zaman zaman cinsiyet ayrımcılığı yaratacak olan söylemlerin de halka doğrudan erişimine sebep olmaktadır. Çeşitli haber başlıklarının inceleneceği bu bölümde medyadaki cinsiyetçi algı tartışılacaktır.

Haberlerde cinsiyetçi söylem kullanılmasının ana nedenlerinden biri verilen başlıkla halkın ilgisini habere çekmektir. “Failin cinsiyeti, çoğu zaman habere özel ve sıra dışı bir anlam katar. Bu haberler suç içeren eylemler, başarı hikâyeleri veya kaza haberleri olabilir” (Akınerdem, 2016, s. 10). Akınerdem’in vermiş olduğu haber örneğine bakacak olursak “kadınlar araba süremez” cinsiyetçi söyleminin haberler tarafından da desteklenip yayıldığı görülmektedir. Akınerdem, Adana Kent Gazetesi’nin 2015 yılında verdiği bir haberi alıntılımış ve haber başlığı “Kadın sürücü aracıyla sulama kanalına uçtu” şeklinde yazılmıştır. Burada sürücünün cinsiyetinin belirtilmesi durum ve haber ile ilgili herhangi bir ehemmiyet taşımamaktadır. Bu, sadece okuyucudan bir tepki alabilmek, toplum tarafından yaratılmış genel yargıyı destekleyerek ilgi çekebilmek adına alınmış bir karardır (Akınerdem, 2016, s. 11).

Günlük hayatta cinsiyetçi söylemin yer aldığı haberlere sıkça rastlamaktayız. Örnek olarak; Hürriyet Gazetesi; “4 kişilik kadın hırsızlık çetesi yakalandı” (Aksoyer, 2020), Sabah Gazetesi; “İstanbul’un kadın hırsız çetesi yakalandı: 15 günde 14 eve girdiler” (Kavak, 2019), Superhaber (internet gazetesi); “Kadın sürücü şarkı söylerken kaza yaptı!” (2017). Okuyucunun ilgisini ve tepkisini çekebilmek yani aslında haber değerini artırmak amacıyla haber başlıklarında cinsiyet vurgusu yapılmıştır. Superhaber’de verilen videolu içerikte açıklama kısaca “Kadın sürücü şarkı söyledi ve olanlar oldu...” şeklinde verilmiştir. “Sürücü şarkı söylerken kaza yaptı!” başlığı da haber amacını karşılayabilecekken cinsiyetçi vurgu ile topluma kazanmış olan kadınlar araba kullanamaz basmakalıbının bir ürünü olarak bu başlığı atmayı tercih etmişlerdir. Milliyet Gazetesi; “Ellerinde oje yerine motor yağı var” (2014) toplum tarafından erkeklere atfedilmiş olan tamirat işinde çalışan bir kadının anlatıldığı haberde kadınlara cinsiyetleri kaynaklı yüklenen rolü ve kadın işi/erkek işi ayrımını açıkça görmekteyiz. TÜİK (2018) yazılı medya istatistikleri kapsamında medya kuruluşlarının yayın bölümünde çalışan kadın sayısının 7841 iken aynı bölümde çalışan

erkek sayısının 9816 olması ve basım bölümünde çalışan kadın sayısının 174, erkek çalışan sayısının ise 458 oluşu medya sektöründeki erkek egemen dili açıklar niteliktedir (TÜİK, 2018).

Haber başlıkları cinsiyet kalıplarını sadece pekiştirmekle kalmamakta aynı zamanda -özellikle şiddet haberlerinde- yaşanan olayları bir nedene oturtarak meşrulaştırmaktadır da. Sabah Gazetesi; “Boşanmak isteyen eşe üç kurşun sıktı” (Baksi, 2011), “Erkeklerle geziyor diye kızını boğdu” (Arslan, 2011) ve Sabah Gazetesi; “Sevgilisi var diye kızını öldürdü” (2020) haberleri bahsettiğimiz meşrulaştırmaya birer örnektir. Erkeklerle geziyor diye kızını boğdu haberinin ardından bu habere güncelleme yaparak bu sefer “Kızını, 'Elalem ne der' diye boğmuş” (Arslan, 2011) başlığı ile yeni haber verilmiştir. Hürriyet Gazetesi; “Kumayı kabul etmeyen 11 çocuğunun annesi ile kızını öldürdü” (İpek & Kumru, 2019), “Terk eden eşini öldürüp, intihar girişiminde bulundu” (Çalışkan, 2019) haberleri de yine bu meşrulaştırma kategorisindedir.

Diğer bir gruplandırma şekli ise şudur: “... ‘cani koca’, ‘canavar koca’, ‘dayakçı koca’ vb. tanımlamalar, erkeğin kişisel ya da psikolojik olarak şiddete yatkınlığından ya da rahatsızlıklarından dolayı şiddet uyguladığı anlamını yaratmaktadır” (Erol, 2013, s. 201). Erol’un bahsettiği bu sınıflandırmaya örnek olarak; Habertürk Gazetesi; “Gözü dönmüş koca dehşet saçtı! Karısı, 40 günlük bebeği ve üvey kızını bıçakladı” (2020) haberiyle kocanın duygusal olarak cinnet halinde olduğu izlenimi vererek uyguladığı şiddete, psikolojik açıdan bir bahane sunmaktadır. Hürriyet Gazetesi; “Canavar koca bu kez mahkemede bayılttı” (2019) ve Takvim Gazetesi; “Dayakçı sevgili!” (2013) haberleri de bu kapsama girmektedir. Ayrıca haberde şiddete uğrayan kadının yüzü dahi sansürlenmemiş olup yerde kanlar içinde yatan kadının fotoğrafının açık bir şekilde verildiği görülmektedir.

Değinilmesi gereken haber türlerinden bir diğeri ise kadınların özellikle töre cinayetlerinde kurban veyahut mağdur olarak gösterilmesidir. Yenialanya Gazetesi; “Töre cinayetine kurban giden kadının babası, sözleriyle kan dondurdu” (2019), Habertürk; “Cinayete kurban giden kadın son yolculuğuna uğurlandı” (2020), Cumhuriyet; “Tecavüz ve cinayet kurbanı Şule Çet için adalet çağrısı: #ŞuleÇetİçinAdalet” (2018) ve Sabah; “Töre cinayetine kurban giden Mürvet’in katilleri 8 yıldır aranıyor” (2019) bu tür haberlere örnek olarak gösterilebilir.

Yakın geçmişte medyada geniş yankı uyandıran ve toplumun tepkisini çeken Özgecan Aslan ve Münevver Karabulut cinayetleri de bazı medya kanallarında cinsiyetçi başlıklar ile sunulmuşlardır. Özgecan Aslan cinayeti ile ilgili; BirGün: “Özgecan Aslan katledilişinin 5'inci yılında unutulmadı” (2020), ve T24: “Vahşice öldürülen Özgecan cinayetinin ayrıntıları ortaya çıktı; tecavüze direnince defalarca bıçakladı” (2015) başlıkları ile haber yapılmıştır. Katledilmek, vahşice öldürülmek gibi terimler kadını kurban gibi gösterirken tecavüze direnince bıçaklandı ise hem cinsel bir hikaye sunduğu için hem de bıçaklanma eylemini meşrulaştırdığı için yanlıştır. Münevver Karabulut cinayeti ile ilgili ise Milliyet: “Liseli Münevver saat 15.00’te kimle buluştu?” (2009) başlığı ile haber yapmıştır.

Yukarıda verilen haber başlıklarıyla desteklendiği üzere Türkiye’de medyanın eril dili erkeğin eylemlerini bir nedene dayandırarak kadını, eylemin gerçekleştirilme sebebi olarak sunmaktadır. Oysa, medyanın toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına ve kadınlara yönelik şiddet dâhil tüm ayrımcılıkların önlenmesine yönelik etik ve sosyal sorumluluğu olduğu unutulmamalıdır. Bu kapsamda, medyanın eril dili nasıl ürettiği kadar, nasıl dönüştürmesi gerektiğine ilişkin çalışma ve politikalar da geliştirilmelidir (Gül & Altındal, 2015, s. 184).

4. DÜNYA EKONOMİK FORUMU ve KÜRESEL CİNSİYET EŞİTLİĞİ FARKI ENDEKSİ (2020) ANALİZİ

Dünya Ekonomik Forumu (WEF) tarafından yayınlanmış olan Küresel Cinsiyet Eşitliği Farkı Raporu’nda (Global Gender GAP Report 2020) verilen Küresel Cinsiyet Farkı Endeksi sıralamalarında; toplamda 153 ülkenin toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda yaptığı çalışmalar ve ulaştıkları eşitlik seviyeleri listelenmiştir. Endekse göre ilk 4 sırada İzlanda, Norveç, Finlandiya ve İsveç ülkeleri yer alırken Türkiye ise 153 ülke arasından 130. sırada bulunmaktadır. Raporda yapılan değerlendirme Politik Güçlendirme, Eğitimsel Kazanım, Ekonomik Katılım ve Fırsat Eşitliği ile Sağlık ve Hayatta Kalma olmak üzere 4 farklı alanda 1 tam puan üzerinden yapılmaktadır. Bu noktada ülkelerin almış olduğu puanlara değinmek yerinde olacaktır:

İzlanda endekste 1. sırada yer almaktadır. İzlanda politik alanda cinsiyet eşitliği puanlamasında 0,701 puan alarak Politik Güçlendirme alanında en yüksek puan alan ülke olmuştur. Sağlık ve Hayatta Kalma alanında 0,968

puan, Eğitimsel Kazanım alanında 0,999 puan, Ekonomik Katılım ve Fırsat Eşitliği alanında ise 0,839 puan almıştır (Dünya Ekonomik Forumu, 2020, s. 183). Norveç, endekste 2. sırada yer almaktadır. Eğitimsel Kazanım alanında 1 puan olarak tam anlamıyla cinsiyet eşitliğini sağlamış olan Norveç, Sağlık ve Hayatta Kalma alanında 0.972, Ekonomik Katılım ve Fırsat Eşitliği alanında 0.798 puan olarak iyi bir cinsiyet eşitliği standardı oluşturmayı başarmıştır. Norveç'te cinsiyet eşitliğinin en düşük görüldüğü bölüm ise 0.598 puan aldıkları Politik Güçlendirme alanı olmuştur (Dünya Ekonomik Forumu, 2020, s. 273). Finlandiya ise endekste 3. sırada yer almaktadır. Rapora göre Finlandiya; Eğitimsel Kazanım alanında 1 üzerinden 1 tam puan, Sağlık ve Hayatta Kalma alanında 0.977, Ekonomik Katılım ve Fırsat Eşitliği alanında 0,788 puan almış olup Politik Güçlendirme alanında ise ne yazık ki 0.563'lük bir puana sahiptir (Dünya Ekonomik Forumu, 2020, s. 161).

İsveç 4. sırada yer alırken Eğitimsel Kazanım alanında 1 üzerinden 0,996 puan alan İsveç, Sağlık ve Hayatta Kalma alanında 0,969, Ekonomik Katılım ve Fırsat Eşitliği alanında ise 0.790 puan almıştır. Ancak ne yazık ki İsveç'in de diğer ülkeler gibi siyasi arenada kadınların temsili konusunda sorun yaşadığı görülmektedir. Politik Güçlendirme alanında cinsiyet eşitliği konusunda 0.525 puan alan İsveç bu alanda kendisini geliştirmeye özen göstermelidir (Dünya Ekonomik Forumu, 2020, s. 323). Türkiye; Sağlık ve Hayatta Kalma ile Eğitimsel Kazanımlar alanlarında sırasıyla 0,976 ve 0,961 puanlara sahip olsa da Ekonomik Katılım ve Fırsat Eşitliği alanında 0,478 gibi oldukça düşük bir puan almıştır. Türkiye'de cinsiyet eşitliğinin en kötü olduğu alan ise politik alandır. Politik Güçlendirme alanında Türkiye sadece 0,124 puan alabilmiştir (Dünya Ekonomik Forumu, 2020, s. 343).

İlk 4 sıraya yerleşmiş ülkelerle Türkiye'nin puanları karşılaştırıldığında ülkemizin özellikle Ekonomik Katılım ve Fırsat Eşitliği ile Politik Güçlendirme alanlarında büyük eksiklikler yaşadığını söylemek mümkündür (Dünya Ekonomik Forumu, 2020, s. 5). Bu kısımda bahsi geçen raporda ilk 4 sırada yer alan sırasıyla İzlanda, Norveç, Finlandiya ve İsveç ile Türkiye'de cinsiyet eşitliği konusunda var olan kanun ve uygulamalara yer verilecektir (Dünya Ekonomik Forumu, 2020, s. 9).

Kanunlar:

- İzlanda - Eşit Haklar ve Kadın Erkek Eşitliği Kanunu (Act on Equal Status and Equal Rights of Women and Men, 2008)
- Norveç - Eşitlik ve Ayrımcılıkla Mücadele Kanunu (Equality and Anti-Discrimination Act, 2018)
- Finlandiya - Kadın-Erkek Eşitliği Kanunu (Act on Equality between Women and Men, 1986), Cinsiyet Eşitliği Konseyi (TANE promotes gender equality)
- İsveç - Ayrımcılık Yapmama Kanunu (Discrimination Act, 2008)
- Türkiye - Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, 2016), Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 2012), Kadın - Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu (Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu, 2009)

Uygulamalar ise:

- İzlanda - Ulusal Eylem Planı (2018-2022) (Iceland's National Action Plan on Women, Peace and Security, 2018)
- Norveç - Yurtdışında Kadın Hakları ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği için Eylem Planı ve Kalkınma Politikası (2016-2020) (Action Plan for Women's Rights and Gender Equality in Foreign and Development Policy 2016-2020)
- Finlandiya - Cinsiyet Eşitliği için Hükümet Eylem Planı (2016-2019) (Ministry of Social Affairs and Health, 2017)
- İsveç - Kadın Şiddetini Engellemek Amaçlı Ulusal Strateji (2017-2027) (National strategy to prevent and combat men's violence against women, 2016), Ebeveyn İzni Uygulaması (Messina, 2012)
- Türkiye - Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023) (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2018), Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020) (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2016), Kadın - Erkek Eşitliği ve Toplumsal Cinsiyet Eğitimleri (2009-2013) (Kadın Erkek Eşitliği ve Toplumsal Cinsiyet Eğitimleri)

Ülkelerin mevzuatları incelendiğinde kanunların, ortak yön olarak ayrımcılıkla mücadele kavramı kapsamında ele alındığı, öte yandan Türkiye de dahil olmak üzere ülkelerin cinsiyet eşitliği yolunda pozitif ayrımcılığı ortak bir yöntem olarak seçtikleri görülmektedir. Pozitif ayrımcılık hakkına dair yapılan tanımlamalar incelenecek olursa İzlanda, Eşit Haklar ve Kadın Erkek Eşitliği Kanunu'nun 2. maddesinde Olumlu Eylem adı ile pozitif ayrımcılık tanımı yapılmıştır. Bu kavram kadın veya erkeğin dezavantajlı olduğu bir alanda cinsiyet eşitliği sağlanması adına geçici önlemler alınması durumu olarak tanımlanmıştır (2008, s. 2). Norveç ise Eşitlik ve Ayrımcılıkla Mücadele Kanununda pozitif ayrımcılığa izin verilebilmesi için:

- *“Ayrımcı davranış bu kanunun amacına uygun olacak,*
- *Eylemin yaratacağı olumsuz etki eylemin amacıyla doğru orantılı olacak*
- *Ayrımcı davranış amacına ulaştığında sona erecek.”* (Equality and Anti-Discrimination Act, 2018) olduğunu belirtirken,

Finlandiya, Kadın - Erkek Eşitliği Kanunu'nda cinsiyet eşitliğine ulaşabilmek adına önemli bir uygulama türü olan pozitif ayrımcılığın bu kanun ile izin verilen bir uygulama olduğunu belirtmektedir. Buna göre eğer ki bir davranış kabul edilebilir bir amaca sahipse ve yapılan uygulama bu amaca ulaşmak için gerekliyse, o halde o uygulama ayrımcılık olarak görülmeyecektir. Yani belirli bir amaca ulaşmak adına pozitif ayrımcılık uygulamak Finlandiya yasaları tarafından güvence altına alınmıştır (Act on Equality between Women and Men, 1986). İsveç ise her ne kadar pozitif ayrımcılık kavramına doğrudan değinmese de Ayrımcılık Yapmama Kanunu'nda eğitim, iş hayatı vb. konuların tümünde cinsiyet eşitliğini teşvik etmek amacıyla yapılacak eylemlerin ilgili kanunlarda yasaklanmadığı sürece ayrımcılık olarak sayılmayacağı belirtilmiştir. Bu da pozitif ayrımcılık olarak kanunda doğrudan belirtilmemiş olsa dahi varlığının kabul edildiği ve onaylandığını göstermektedir.

Türkiye'de ise Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 7. maddesinde pozitif ayrımcılık olarak anılmasa dahi kanunda “Ayrımcılık İddiasının İleri Sürülemeyeceği Hâller” başlığı ile çeşitli durumlar belirtilmiştir. Bu durumlar arasında *“Eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya yönelik, gerekli, amaca uygun ve*

orantılı farklı muamele.” (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, 2016) ve *“İstihdam ve serbest meslek alanlarında, zorunlu mesleki gerekliliklerin varlığı hâlinde amaca uygun ve orantılı olan farklı muamele.”* (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, 2016) tanımları pozitif ayrımcılık olarak sınıflandırabileceğimiz ve diğer ülkelerde de karşımıza çıkan istisna tanımlardır. Buradan hareketle Türkiye'de pozitif ayrımcılık doğrudan adlandırılmasa da kanunda uygulaması kabul edilmiştir demek mümkündür.

Cinsiyet eşitliği adına kanuni düzenlemelerin yanı sıra Türkiye özeline inildiğinde kadın-erkek cinsiyet eşitliği çerçevesinde hazırlanan programlar, eylem planları ve eğitimlerin de azımsanamayacağı aşikardır. Ancak tam bu noktada çalışmanın ana konusunu oluşturan “Türkiye'de cinsiyet eşitliğine ilişkin kanun ve uygulamaların varlığına karşın pratikte yeterli etkiyi sağlayamaması sorunsalı” karşımıza çıkmaktadır. Konuya açıklık getirmesi açısından örnek verilmesi yerinde olacaktır. Uygulamada yeterli etkinin sağlanamamasının bir boyutu kadınların iş hayatında karşılaştıkları çeşitli eşitsizliklerle belirmektedir. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki ülkemizdeki kadınlar *“...dünya ortalamasına göre erkeklerden %24 daha az maaş alıyorlar”* (Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Neden Önemli?). Cinsiyet eşitsizliğinin ve kanunların uygulamadaki yeterli etkiyi sağlayamamasının en bariz örneği kadına şiddet olgusunda yatmaktadır. *“Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yaygın bir biçimde kabul edilmiş ve kadına karşı şiddetin olağanlaştırmış olmasından yararlanan erkekler, kadınlar üzerinde çok yaygın bir biçimde şiddet uygulamaktadır”* (Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Projesi).

Türkiye'de şiddetle mücadele gerçeğinin önüne geçilebilmesi adına çıkarılmış yasaların da uygulamasında çeşitli sıkıntılarla karşı karşıya kaldığı görülebilmektedir. Şiddete maruz kalan kadının 6284 Sayılı Kanun'dan yararlanarak, koruma, uzaklaştırma, sınırlama gibi kararlar alabilmesinin önü açılmış gözükmektedir. Ancak her ne kadar kendilerine bu haklar tanınmış olsa dahi;

“...kanundan yararlanamayan, yararlanması için delil istenen, koruma altına alınmak istediğini ve risk altında olduğunu söylediği halde gerekli desteğin alınması mümkün olmayan kadınlar da oldu. Özellikle yazılı başvuru yapılmayan kolluk ve mülki amir birimlerinde, talep ettikleri halde kanun kapsamında hakları olan

desteklere erişemeyen kadınların olduğu görüldü. Bunun yanı sıra evli olmadığı, adres gösteremediği ya da delil sunmadığı gerekçesiyle talebinin geri çevrildiğini ve kanundan faydalanamadığını belirtenler de vardı. Şiddete maruz kalan kadınların şiddet tehdidi altındaki yakınları ve çocukları da zaman zaman bu kanundan faydalanarak koruma kararı alabildiler. Öte yandan buna ilişkin yapılan tüm başvuruların olumlu sonuçlanmadığı görüldü. Uzaklaştırma kararı talebinde bulunan bir kadın, savcının "Bir tokat için uzaklaştırma mı verilir!" diyerek kararı reddettiği belirtti. Bir başka kadın, talep ettiği koruma kararının, polislin komşulardan bilgi alarak şiddet olmadığına kanaat getirmesiyle reddedildiğini ifade etti. Şiddet uygulayan eşini evden uzaklaştırmak için savcılığa başvuran bir kadına "Ben nerden bileyim şiddet gördüğünü belki de kocanı uzaklaştırıp sevgisini eve alacaksın." denildi ve talebi reddedildi" (6284 Sayılı Kanun Uygulamaları İzleme Raporu).

Yukarıda verilen örneklerden görüldüğü üzere Türkiye’de hâlihazırda cinsiyet eşitliği adına var olan kanun ve uygulamalar, pratikte (uygulamada) yeterli etkiyi yaratamamaktadır.

5. TÜRKİYE’DE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ MÜMKÜN MÜ?

Bu bölüme kadar ele alınan konular ülkemizde cinsiyet eşitsizliklerinin varlığını göstermekle kalmamış, bu eşitsizliklerin hangi formlarda ortaya çıktığını da irdelemiştir. Bu bölümde ise Türkiye’nin -kültürel ve sosyo-ekonomik durumu göz önüne alınarak- cinsiyet eşitsizliği olgusunun altında yatan ana nedenlere değinilecek ve "Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliği mümkün mü?" sorusuna yanıt aranacaktır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği kavramının tarihçesine değinilirken toplumsal cinsiyet algısının insanların oluşturduğu ilk gruplaşmalara kadar dayandığını ve o zamanlardan bu yana kadar kendisini inşa ettiğinden bahsedilmiştir. Prefeodal ve feodal döneme denk gelen bu çağlara hakim olan ataerkil sistem günümüzde resmi varlığını kaybetmiş olsa dahi sosyo-kültürel ve ekonomik anlamda varlığını sürdürmektedir. Özellikle Türkiye’nin Güney ve Güney-Doğu bölgelerinde varlığını sürdüren bu yapı, sosyo-kültürel anlamda kendisini töre olgusu ile göstermektedir (Uluç & Karasu, 2015).

Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin temelinde yatan doğudaki aşiret ve töre yapısı Türkiye’nin cinsiyet eşitliği yolundaki en önemli sorundur. Töre, "Bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin,

kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü, adet" (Türk Dil Kurumu Sözlükleri) olarak tanımlanmaktadır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaygın olan töre anlayışı, evlilik konusunda birçok farklı uygulamayı barındırmaktadır. Bu uygulamalardan biri olan başlık parası bölgede hala yaygın olarak görülmektedir (İlkkaracan, 2018, s. 139-140). Bir yaygın uygulama kızların erken yaşta evlendirilmesidir. Bu konuda İlkkaracan (2018) "Erken yaşta evlilik bölgede yaygın ve kız, yasal olarak en erken evlenme yaşı olan 15 yaşına girmeden önce dini nikah kıyılması, ailelerin medeni kanuna uymama konusunda sıklıkla kullandıkları bir strateji" (s. 142) demiştir. Adeta rehine sistemi olarak adlandırabileceğimiz bir uygulama olan "Berdel", "...bir kadının babasının ya da erkek kardeşinin karısının ailesine bir karşılık olarak sunulduğu..." (İlkkaracan, 2018, s. 142) bir uygulamadır. "Bu evlilikler, "eşdeğerde" gelinlerin karşılıklı değişimine dayanır; bunun anlamı, evliliklerden biri başarısız olursa, diğerinin de bozulması gerektiğidir" (İlkkaracan, 2018, s. 142). Son olarak geçmişten beri uygulaması devam eden beşik kertmesi uygulamasının ise giderek bölgede etkinliğini yitirdiği görülmektedir (İlkkaracan, 2018, s. 143).

Doğu’da karşımıza çıkan bu ekonomik ve sosyo-kültürel sorunların yanı sıra ülkemizde görülen diğer bir problem ise toplumun tüm katmanlarına yayılmış olan namus algısı ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan namus sebepli şiddet ve namus cinayetleridir. Namus cinayetleri adına yapılan kanuni düzenlemeler ne yazık ki yeterli düzeyde uygulanmamaktadır. Örneğin;

"Bakan 18 Ayda Koruma Altında Öldürülen 21 Kadından Habersiz: Aile Bakanı İslam, koruma altında öldürülen kadın olmadığını iddia etti. Ancak medyaya yansıyan haberlere göre 2014’ün ilk 6 ayında 11 kadın; 2013’te ise 10 kadın koruma tedbir kararları sürerken öldürüldü" (Bakan 18 Ayda Koruma Altında Öldürülen 21 Kadından Habersiz, 2014) ve "6284 ve İstanbul Sözleşmesi uygulanmadı: Bir yılda 474 kadın öldürüldü Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, 2019 raporunu yayınladı: 474 kadın erkekler tarafından öldürüldü, kurum ve kuruluşlar 6284 sayılı yasayı ve İstanbul Sözleşmesi’ni uygulamak için çaba göstermedi" (6284 ve İstanbul Sözleşmesi uygulanmadı: Bir yılda 474 kadın öldürüldü, 2020).

Ayrıca "6284 sayılı kanunun ve İstanbul Sözleşmesi’nin etkin bir şekilde uygulanması için

kadınların gösterdiği çabayı yetkili kurum ve kuruluşlar göstermiyor." (6284 ve İstanbul Sözleşmesi uygulanmadı: Bir yılda 474 kadın öldürüldü, 2020) olarak belirtilmiştir. Namus cinayetlerinin önüne geçilmesi adına alınan önlemlerden Hamzaoğlu ve Konuralp (2019) "Türkiye, bir yandan zina hâllerinde namus cinayetine indirim öngören eski TCK'nın 462. maddesini kaldırırken, diğer taraftan töre cinayetini kasten adam öldürme suçları arasına almış ve tahrik indirimi dışına çıkarmıştır." (s. 60) şeklinde bahsetmiştir. Bu da problemlerin kanuni yaptırım veya caydırıcılıkla çözümlenip çözümlenemeyeceği sorusunu akla getirmektedir. "Mevcut prekapitalist ilişkiler içinde toprak sahipliğine dayanan kırsal kültür ile yarı kapitalist şehirleşmiş üretim tarzı sürdükçe... hukuk, namus sebepli cinayetleri frenlemeyi başaramayacaktır" (Fildiş, 2013, s. 58). Ayrıca Fildiş (2013) Namus Sebepli Şiddetin Tarihsel Kökleri isimli çalışmasında "Örneğin Pakistan, Hindistan, Bangladeş gibi ülkelerde namus sebepli cinayetlere karşı hukuksal yaptırımlar çok artırılmıştır ama cinayetler mutfaklarda çıkarılan yangınlar yoluyla öldürme ya da kaza süsü verilmek suretiyle süregelmektedir." (s. 58) diyerek hukukun tek başına namus cinayetlerine çare olmadığını gözler önüne sermektedir. Görüldüğü üzere cinsiyet eşitsizliği toplumun neredeyse her kesimi ve alanında görülebilecek bir durumdur. Bu yüzdendir ki cinsiyet eşitliği herhangi bir alana özel olarak odaklanılması ile ulaşılabilecek bir durum değildir. Eşitsizlik hangi alanda olursa olsun kendisini oluşturan temeller cinsiyetlere atfedilen toplumsal değerlerdir. "Kadın ve erkek olmaya atfedilen "hak, sorumluluk ve yapabilirlikler" anlamındaki her şey, kısaca toplumsal cinsiyet, toplumsal yaşamın olası kazanım, başarı, gücü vb. her türlü pozitif gelişimini de kısıtlar" (Altun, 2016, s. 185). Altun'un da pozitif gelişim önündeki engel olarak nitelediği toplumsal cinsiyet kalıplarının, özünde feodal/prefeodal toplum anlayışının izlerini taşıdığı unutulmamalıdır. Türkiye'nin eşitlik yolundaki asıl engeli işte bu ataerki yapıdır.

Tüm bunlar göz önüne alındığında karşılaşılan tablo ile görülmektedir ki Türkiye'nin cinsiyet eşitliğine giden yolu uzun ve çetrefillidir. Son olarak ise Türkiye'nin de cinsiyet eşitliği konusunda yol kat edebilmesi için bu konuda gelişmiş ülkelerde gözlemlenen iki şey önerilmektedir. İlk olarak yapılması gereken toplumsal cinsiyetin ana akımlaştırılmasıdır. Altun (2016) ana akımlaştırmayı: "Toplumsal cinsiyetin

ana akımlaştırılması, ana akım politikaların her aşamasında toplumsal cinsiyete duyarlı izleme, ölçme ve değerlendirme yapılmasını gerektirir. Toplumsal cinsiyetin ana akımlaştırılması, fırsat eşitliği ve pozitif eylem gibi bir toplumsal cinsiyet eşitliği politikasıdır" (s. 200). şeklinde tanımlarken, Atabey ve Çelik (2013) toplumsal cinsiyetin ana akımlaştırılması süreçlerini: "TCAA sürecinin iki temel yönü vardır: (1) politika geliştirme ve uygulama, (2) içerici müzakere ve kadınların ve/veya kadın örgütlerinin sürece dahil olması. Birinci yön, bürokrasi ve politika mekanizmaları üzerinden işlerken; ikinci yön ise, demokratik katılım ile ilgilidir." (s. 153) şeklinde açıklamıştır.

Diğer çalışma ise toplumsal cinsiyete duyarlı bir bütçe oluşturulmasıdır. Atabey ve Çelik (2013) "...TCDB bir sistem değil bir yaklaşımdır" (s. 159) demekte ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeyi "...bütçenin hesap verilebilirlik, açıklık, şeffaflık, genellik ve eşitlik ilkelerinin içine toplumsal cinsiyet eşitliğinin dahil edilerek kurgulandığı ve uygulandığı bir bütçelemenin sonucunda TCDB yaklaşımına ulaşılır." (s. 159) olarak tanımlamaktadırlar. Fakat unutulmamalıdır ki gelişmiş ülkelerin izlemiş olduğu bu politikaların Türkiye'de işleyebilmesi için öncelikle Türkiye'nin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısının uygun hale getirilmesi gereklidir.

6. SONUÇ

Ülkemizde cinsiyet ile toplumsal cinsiyet kavramları arasındaki farkın bilinmemesi, cinsiyet eşitliği önündeki engellerin başında gelmektedir. Cinsiyet, insanların kromozomları aracılığıyla cinsiyetlerinin belirlendiği biyolojik bir olay iken toplumsal cinsiyet ise kişilerin cinsiyetleri üzerinden kendilerine biçilen roller ile ilgilidir. Toplumsal cinsiyetin dayanağı biyoloji veya başka bir bilimsel alan değil kültürlerin oluşturduğu dogmatik kurallardır. Tarihsel açıdan değerlendirildiğinde insanların bu iki kavramın ayrımını idrakı ve cinsiyet eşitliği arayışı henüz yeni ortaya çıkmış bir çabadır. Tarih öncesi çağlardan itibaren cinsiyetlere ayrımcı kalıpların empoze edilmesiyle kadın ve erkek cinsiyetlerinin toplumdaki statüsü belirlenmiş ve bir hiyerarşi oluşturulmuştur. Özellikle yerleşik hayata geçilmesi süreci ile kadınlar bir alt statüde görülmüş ve ikinci planda kalan kadınların kendilerine yüklenen bu cinsiyetçi kalıplara başkaldırmaları ancak 19. yüzyılın sonlarında Wollstonecraft'ın "Kadın Haklarının Savunusu" kitabı ile başlayabilmiştir. 1. Feminist dalgaya esin kaynağı olan bu başkaldırı oy kullanma hakkı, eğitimde fırsat eşitliği gibi temel

insan haklarının kadınlara da tanınmasını amaçlamıştır. Wollstonecraft'ı takip eden birçok feminist yazar ve eylemcinin sayesinde 1. Feminist dalga amaçlarında başarıya ulaşmakla kalmamış, kendisi ardından gelecek 2. ve 3. dalga feministlere de ilham kaynağı olmuştur.

Yirminci yüzyılın başlarında uluslararası alanda kadın hakları adına çalışmalar yapılmaya başlanmış ve ülkeler kadın haklarının tanınması adına uluslararası antlaşmalar imzalamışlardır. Bu antlaşmalar arasında en bilinenleri 1985 yılında imzalanan Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve 2011 yılında imzalanan Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)'dir. Günümüzde birçok ülke kadın haklarının iyileştirilmesi adına hem ulusal hem de uluslararası alanda çalışmalar sürdürmektedir.

Günlük yaşamımızda sıkça kullandığımız ve toplumumuza kök salmış olan söylemler gücünü geçmişten alan kültürel yapının birer parçasıdır. Cinsiyetçi yapısının farkında olmadan kullanılan deyim ve bunları sıradanlaştırmakta ve kişiler üzerinde cinsiyetlerinden ötürü toplumsal baskı yaratmaktadır. Öyle ki toplumsal baskıdan alınan güç ile "hamile kadın gülemez" (Özgenç, 2013) şeklinde en doğal şeylerin dahi eleştirilebildiği bir ortam yaratılmaktadır. Toplumsal baskının oluşturulmasındaki diğer bir etmen söylemin bir parçası olan medyadır. Medya, haberler aracılığı ile cinsiyet kalıplarının kitleleri doğrudan etkilemesine olanak tanımaktadır. Haberlerde kullanılan eril dil genellikle haber değerini artırmak amacıyla kullanılsa da zaman içerisinde toplum tarafından cinsiyetçi kalıpların kanıksanması sonucunu doğurmaktadır. Medya sektörünün erkek egemen seyretmesi bunun bariz sonucudur.

Çalışmada; Dünya Ekonomik Forumu'nun Küresel Cinsiyet Eşitliği Farkı Raporu'ndan (Global Gender GAP Report 2020) hareketle 153 dünya ülkesi arasından ilk dört sıraya yerleşmeyi başaran İzlanda, Norveç, Finlandiya ve İsveç ile 130. sırada bulunan Türkiye'nin cinsiyet eşitliği alanındaki kanun ve uygulamaları incelenmiştir. Bu ülkelerin mevzuatları incelendiğinde her ülkede ayrımcılıkla mücadele kapsamında çeşitli kanun ve uygulamalar çıkarıldığı ve pozitif ayrımcılığın bahsi geçen ülkeler tarafından benimsendiği ve yine ortak özellik olarak toplumun her alanında cinsiyet eşitliğinin teşvikinin benimsendiği gözlemlenmektedir. Türkiye özelinde bakıldığında cinsiyet eşitliği yolunda pek çok mevzuatın

yürürlüğe konulduğu aşikardır. Yapılan karşılaştırma sonucunda çalışmanın sorusunu oluşturan; Türkiye'de cinsiyet eşitliğine ilişkin çeşitli kanun ve uygulamaların varlığına karşın pratikte (uygulamada) yeterli etkiyi sağlayamaması dolayısıyla da cinsiyet eşitliği adına istenilen yolun kat edilememesi sorunsalının yanıtı olarak karşımıza Türkiye'nin sosyo-kültürel & sosyo-ekonomik yapısının hedeflenen değişime hazır olmadığı gerçeği çıkmaktadır.

Ataerkillik, prefeodal/feodal toplumlarda erkek egemenliğini öngören bir sistemdir. Türkiye'de de hakim olan bu anlayış kendisini kültürel ve sosyo-ekonomik anlamda çeşitli kavram ve yapılar şeklinde ortaya koymaktadır. Türk toplumsal yapısının tüm katmanlarına nüfuz etmiş olan namus kavramı kültürel cinsiyetçi bir kavramdır. Bu kavram, ülkemizde kadınların bekareti ile ilişkilendirilmiş olsa da namusun koruyuculuğunu yapma görevi erkeklere verilmiştir. Ataerkil sistemde namusun asıl sahibi kadınlar değil, erkekler olmaktadır. Namusun gerçek sahibi olduğu düşünülen erkekler aynı zamanda onu korumak için namus sebepli şiddete veya cinayetlere başvurumaktadırlar. 2011 yılında İstanbul'da kadına karşı şiddetin engellenmesi amacıyla imzalanmış olan Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) günümüzde gerektiği şekilde uygulanmaması sebebiyle eleştirilmektedir. Fildiş; Pakistan, Hindistan ve Bangladeş gibi ülkelerde namus sebepli cinayetlere karşı hukuksal yaptırımların artırıldığından ancak namus cinayetlerinin mutfaklarda çıkarılan yangınlar aracılığıyla kaza süsü verilerek işlendiğinden bahsetmiştir. Hukuki yaptırım ve önlemlerin namus cinayetlerini engellemek adına yeterli olmaması bu cinayetlerin önleme mekanizmaları ile çözülemeyeceği gerçeğini gözler önüne sermektedir.

Feodal ve prefeodal toplumun kültürel bir yansıması olan ve her ne kadar tarım toplumunun etkisi azaldığı için doğurduğu sosyo-ekonomik sonuçlarda azalma görülse de kültürel olarak varlığını devam ettiren bir diğer yapı da özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yer alan aşiret sistemidir (Uluç & Karasu, 2015, s. 210). Aşiret sistemi içinde bir arada yaşayan insanlar törenin koyduğu davranış kuralları ile hayatlarını idame ettirirler. Hala tarım ekonomisine sahip olunan bölgelerde toprağın asıl sahibi aşiret ağasıdır, aşiret mensupları ağanın topraklarında çalışmaktadırlar.

Namus sebepli şiddet, namus cinayetleri, aşiret sistemi, töre kodları... Ataerkil düşünce yapısına sahip feodal ve yarı feodal toplum yapısından beslenen bu kavramlar, hem cinsiyetçi söylem ve ayrımcılığın ana nedeni hem de bunun birer tezahürüdürler. Bu kültürel yapılar, bir yandan cinsiyetçi söylemi oluşturmakta, diğer yandan da var olan cinsiyetçi söylemler bu yapıları besleyerek güçlendirmektedirler. Türkiye’de feodal / prefeodal toplumsal ilişkilerin çözülememesinin temel nedenlerinden birisi ekonomik örgütlenmenin batıda var olan yarı kapitalist şehirleşme sonucu kadınların tam bağımsızlığına erişememiş olmasıdır. Diğer bir neden ise doğuda aşiret sistemi ile kentleşen toplumun kültürel olarak geleneklerine bağlı kalmasının yanı sıra her ne kadar bölge halkı pre-kapitalist yani tarıma dayalı ekonomik sistem

KAYNAKÇA

6284 Sayılı Kanun Uygulamaları İzleme Raporu.

(tarih yok). Mor Çatı:

https://www.morcati.org.tr/attachments/article/255/6284_Kanun_Uygulamalari_Raporu.pdf

6284 ve İstanbul Sözleşmesi uygulanmadı: Bir yılda 474 kadın öldürüldü. (2020, Ocak 1). Gazete Duvar:

<https://www.gazeteduvar.com.tr/kadin/2020/01/01/6284-ve-istanbul-sozlesmesi-uygulanmadi-bir-yilda-474-kadin-olduruldu>

Abu-Odeh, L. (2018). Arap Toplumlarında Namus Cinayetlerinin ve Toplumsal Cinsiyetin İnşası. T. Güney (ed.), *Müslüman toplumlarda kadın ve cinsellik*(E. Salman, Çev.) (ss. 243-265). İstanbul: İletişim Yayınları.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, *Kadın erkek eşitliği ve toplumsal cinsiyet eğitimleri*. Erişim adresi (18 Şubat 2020): <https://www.ailevecalisma.gov.tr/ksgm/faaliyetler/egitimler/>

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2012). *Ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesine dair kanun*. Erişim adresi: (18 Şubat 2020): <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6284.pdf>

yapısını nispeten geride bırakmış olsa dahi "...feodal, kabile tarzı, kolektivist kültür ayakta kalmış, bu ülkelerin şehir merkezlerindeki teknolojik gelişmelere rağmen zayıflamamıştır" (Fildiş, 2013, s. 57). Sonuç olarak ülkemizdeki cinsiyetçi söylem ve pratiklere bir çözüm bulunmak isteniyorsa öncelikle yarı kapitalist-prekapital ekonomik ilişkilerin çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Kapitalist ilişkilerin de doğrudan cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmadığı gerçeği göz önüne alınmakla birlikte modernite kültürüne entegre olunması eşitliğe giden yolda atılması gereken adımlardan birisidir. Bu değişimin kısa sürede gerçekleşmesi mümkün olmadığı gibi imkansız da değildir. Türkiye'nin önünde cinsiyet eşitliğine ulaşabilmesi için kat etmesi gereken uzun ve çetrefilli bir yol vardır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2018). *Kadının güçlenmesi strateji belgesi ve eylem planı*. Erişim adresi (18 Şubat 2020): <https://ailevecalisma.gov.tr/media/6315/kadının-gueçlenmesi-straiesi-belgesi-ve-eylem-planı-2018-2023.pdf>

Akınerdem, F. (2016). *Türkiye medyasında kadınların temsili*. Erişim adresi (15 Mart 2020): <https://hrantdink.org/attachments/article/457/Turkiye-Medyasinda-Kadinlarin-Temsili.pdf>

Aksoyer, A. (2020). *4 kişilik kadın hırsızlık çetesi yakalandı*. Erişim adresi (10 Mart 2020): <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/4-kisilik-kadin-hirsizlik-cetesi-yakalandi-41454980>

Altun, D. (2016). Toplumsal Cinsiyetin Ana Akımlaştırılması Politikası: Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme. D.B. Çiftçi (Ed.), *Sosyal politikanın cinsiyet halleri - toplumsal cinsiyet ve sosyal hizmet* (ss. 185-213). Ankara: Nika Yayınları.

Arslan, S. (2011). *Erkeklerle geziyor diye kızını boğdu*. Erişim adresi (11 Mart 2020): <https://www.sabah.com.tr/yasam/2011/10/12/erkeklerle-geziyor-diye-kizini-bogdu>

Arslan, S. (2011). *Kızını, 'elalem ne der sonra' diye boğmuş*. Erişim adresi (11 Mart 2020): <https://www.sabah.com.tr/yasam/2011/10/13/kizini-elalem-ne-der-sonra-diye-bogmus>

Aydeniz, H. (2012). *Medyayı tanımak*. Erişim adresi (22 Mart 2020): http://www.aep.gov.tr/wp-content/uploads/2012/10/04_01_medyayi-tanimak.pdf

- Bakan 18 Ayda Koruma Altında Öldürülen 21 Kadından Habersiz. (2014, Temmuz 4). Bianet: <https://m.bianet.org/bianet/kadin/156970-bakan-18-ayda-koruma-altinda-oldurulen-21-kadindan-habersiz>
- Bakırcı, K. (2018). İstihdamda Cinsiyetler Arası Eşitlik ve İş Mevzuatında Yapılması Gereken Değişiklikler. Ş. Öztürk (Ed.), *Türkiye'de toplumsal cinsiyet çalışmaları* (ss. 241-255). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Baksi, U. (2011). *Boşanmak isteyen eşe üç kurşun sıktı*. Erişim adresi (11 Mart 2020): <https://www.sabah.com.tr/yasam/2011/10/18/bosanmak-isteyen-ese-uc-kursun-sikti>
- Baydur, H., & Uçan, G. (2016). Türkiye'de Toplumsal Cinsiyetin Değerlendirilmesi. D.B. Çiftçi (Ed.), *Sosyal politikanın cinsiyet halleri* (ss. 139-159). Ankara: Nika Yayınevi.
- Beauvoir, S. D. (2019). *İkinci cinsiyet*. (G. Savran, Çev.) İstanbul: Koç.
- BirGün, (2020). *Özgecan Aslan katledilişinin 5'inci yılında unutulmadı*. Erişim adresi (14 Mart 2020): <https://www.birgun.net/haber/ozgecan-aslan-katledilisinin-5-inci-yilinda-unutulmadi-287527>
- Börü, Ş. P. (2017, aralık). Kadının korunmasına ilişkin uluslararası sözleşmeler ve Türkiye'nin konumu. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 43-63. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-2017-1715>
- Cindoğlu, D. (2018). Modern Türk Tıbbında Bekaret Testleri ve Suni Bekaret. T. Güney (Ed.), *Müslüman toplumlarda kadın ve cinsellik* (ss. 115-133). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Council for Gender Equality. *TANE promotes gender equality*. Erişim adresi: (11 şubat 2020): <https://tane.fi/en/frontpage>
- Cumhuriyet. (2018). *Tecavüz ve cinayet kurbanı Şule Çet için adalet çağrısı: #ŞuleÇetiçinadalet*. Erişim adresi (13 Mart 2020): <http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/tecavuz-ve-cinayet-kurbani-sule-cet-icin-adalet-cagrisi-suleceticinadalet-1026239>
- Çalışkan, O. (2019). *Terk eden eşini öldürüp, intihar girişiminde bulundu*. Erişim adresi (11 Mart 2020): <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/esini-oldurup-intihar-girisiminde-bulundu-41396618>
- Çelik, Ö., & Atabey, S. E. (2013). Toplumsal cinsiyetin ana akımlaştırılması ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 151-166. <https://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php>
- Dünya Ekonomik Forumu. (2020). *Global gender gap report 2020*. Erişim adresi (28 Aralık 2019): http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2020.pdf
- Eckert, P., & McConnell-Ginet, S. (2003). *Language and gender*. <https://ebookcentral.proquest.com>
- Elçi, E. (2011, aralık). Türkiye'de "kadın olmak" söylemi: kadınlarla yapılmış bir söylem çalışması. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 31(0), 1-28. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iupcd/issue/9435/118057>
- Erdost, G. (2016). Toplumsal Cinsiyet Bakışı Açısıyla Kadın Emegi: Alan Çalışmalarından Deneyim Aktarımı. D.B. Çiftçi (Ed.), *Sosyal politikanın cinsiyet halleri* (ss. 59-81). Ankara: Nika Yayınevi.
- Erol, D. D. (2013). Toplumsal cinsiyet bağlamında Türkiye yazılı basınında şiddet haberleri ve haber fotoğrafı. *Selçuk İletişim*, 8(1), 192-211. doi:10.18094/si.49053
- Fildiş, A. T. (2013, nisan). Müslüman ve gayrimüslim toplumlarda namus sebepli şiddetin tarihsel kökleri. *Toplumsal Tarih Dergisi*, 52-59.
- Government of Iceland. (2018). *Iceland's national action plan on women, peace and security*. Erişim adresi (18 Şubat 2020): <https://www.government.is/library/01-Ministries/Ministry-for-Foreign-Affairs/PDF-skjol/Iceland-National-Action-Plan-on-Women-Peace-and-Security-2018.pdf>
- Government Offices of Sweden. (2008). *Discrimination act*. Erişim adresi (18 Şubat 2020): https://www.government.se/contentassets/6732121a2cb54ee3b21da9c628b6bdc7/oversattning-diskrimineringslagen_eng.pdf

- Government Offices of Sweden. (2016). *National strategy to prevent and combat men's violence against women*. Erişim tarihi (18 Şubat 2020): https://www.government.se/4ac3ba/contentassets/sets/4bbb1643e427432682464d4559c41027/fact-sheet_national-strategy-to-prevent-and-combat.pdf adresinden alınmıştır
- Gül, S. S., & Altındal, Y. (2015). Medyada kadın cinayeti haberlerindeki cinsiyetçi izler: Radikal Gazetesi. *Akdeniz İletişim Dergisi*, (24) 168-188. DOI: 10.31123/akil.437465
- HaberTürk. (2020). *Cinayete kurban giden kadın son yolculuğuna uğurlandı*. Erişim adresi (13 Mart 2020): <https://www.haberturk.com/konya-haberleri/76335259-cinayete-kurban-giden-kadin-son-yolculuguna-ugurlandi>
- HaberTürk. (2020). *Gözü dönmüş koca dehşet saçtı! Karısı, 40 günlük bebeği ve üvey kızını bıçakladı*. Erişim adresi (13 Şubat 2020): <https://www.haberturk.com/gozu-donmus-koca-dehset-sacti-karisi-40-gunluk-bebegi-ve-uvey-kizini-bicakladi-2582752>
- Hamzaoğlu, M., & Konuralp, E. (2019). Geleneksel toplumlarda namus olgusu ve namus cinayeti. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 1(18), 51-65. <https://dergipark.org.tr/pub/iukad/issue/45277/567265>
- Hamzaoğlu, M., & Konuralp, E. (2018). Türk hukuk sisteminin 'namus'la imtihanı: ulusal mevzuat ve uluslararası düzenlemeler açısından namus cinayetleri. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 67-83. <https://dergipark.org.tr/pub/mukatcad/issue/41798/504436>
- Holmes, M. (2007). *What is gender?: sociological approaches*. https://books.google.com.tr/books?id=xH3BgYytIEsC&hl=tr&source=gbs_book_other_versions.
- Hoşgör, A. G. (2018). Türkiye'de Kırsal Kadının Toplumsal Konumu: Bölgesel Eşitsizlikler, Yasal Müdahaleler ve Kısmi Kazanımlar. Ş. Öztürk (Ed.), *Türkiye'de toplumsal cinsiyet çalışmaları* (ss. 271-289). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Hürriyet. (2019). *Canavar koca bu kez mahkemede bayılttı*. Erişim adresi (12 Mart 2020): <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/canavar-koca-bu-kez-mahkemede-bayiltilti-41109686>
- International Labour Organization. (2018). *Equality and anti-discrimination act*. Erişim adresi (18 Şubat 2020): <https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/108186/133591/F559859066/NOR108186%20Eng.pdf>
- İlkkaracan, P. (2018). Türkiye'nin Doğu Bölgelerinde Kadın Cinselliği Bağlamının İncelenmesi. T. Güney (Ed.), *Müslüman toplumlarda kadın ve cinsellik* (ss. 133-151). İstanbul: İletişim Yayınları.
- İpek, T., & Kumru, Z. (2019). *Kumayı kabul etmeyen 11 çocuğunun annesi ile kızını öldürdü*. Erişim adresi (11 Mart 2020): <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/kumayi-kabul-etmeyen-11-cocugunun-annesi-ile-kizini-oldurdu-41345372>
- İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi. (2015). *Kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi sözleşmesi* 1985. Erişim adresi (22 Şubat 2020): <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/KadnlaraKarsiAyrımcılıgInOnlenmesiSozlesmesi.pdf>
- İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi. (2011). *Kadınlara yönelik şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadeleyle ilişkin Avrupa Konseyi sözleşmesi*. Erişim adresi: (9 Mart 2020): https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2016/03/30/Istanbul_Sozlesmesi.pdf
- Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Projesi*. (tarih yok). Jandarma Genel Komutanlığı: https://vatandas.jandarma.gov.tr/KYSOP/uzaktan_egitim/Documents/1%20TCE.pdf
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2016). *Kadın yönelik şiddetle mücadele ulusal eylem planı*. Erişim adresi (18 Şubat 2020): <https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/ksigm/uploads/pages/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planı/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planı-2016-2020-icin-tiklayiniz.pdf>
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2018). Türkiye'de Kadın ve Eğitim. Ş. Öztürk (Ed.), *Türkiye'de toplumsal cinsiyet*

- çalışmaları* (ss. 15-25). İstanbul: Koç Üniversite Yayınları.
- Kavak, Y. E. (2019). *İstanbul'un kadın hırsız çetesi yakalandı: 15 günde 14 eve girdiler*. Erişim adresi (10 Mart 2020): <https://www.sabah.com.tr/yasam/2019/08/01/istanbulun-kadin-hirsiz-cetesi-yakalandi-15-gunde-14-eve-girdiler>
- Kılıçaslan, S. C., & Işık, T. (2016). *Toplumsal cinsiyet ve efsaneden gerçeğe Türkiye'de kadın*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kolay, H. (2015, nisan). Kadın hareketinin süreçleri, talepler ve kazanımları. *Emo Kadın Bülteni*, (3), 5-11. https://www.emo.org.tr/ekler/1bb5fa7cf6b4360_ek.pdf?dergi=990
- Messina, B. (2012). *Gender and social policy: An examination of four welfare states* (Order No. MR92427). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (1317672242). <https://search.proquest.com/docview/1317672242?accountid=25088>
- Milliyet. (2014). *Ellerinde oje yerine motor yağı var*. Erişim adresi (10 Mart 2020): <https://www.milliyet.com.tr/otomobil/ellerinde-oje-yerine-motor-yagi-var-1853646>
- Milliyet. (2009). *Liseli Münevver saat 15.00'te kimle buluştu?*. Erişim adresi (13 Mart 2020): <https://www.milliyet.com.tr/gundem/liseli-munevver-saat-15-00-te-kimle-bulustu-1067220>
- Ministry of Social Affairs and Health. (1986). *Act on equality between women and men*. Erişim adresi (12 Şubat 2020): https://www.finlex.fi/en/laki/kaannoks/et/1986/en19860609_20160915.pdf
- Ministry of Social Affairs and Health. (2017). *Government Action Plan for Gender Equality*. Finnish Government Erişim adresi (12 Şubat 2020): http://julkaisut.valtionevosto.fi/bitstream/handle/10024/79305/03_2017_Tasa-arvo-ohjelma_Enkku_kansilla.pdf
- Ministry of Welfare. (2008). *Act on equal status and equal rights of women and men*. Erişim adresi (18 Şubat 2020): <https://www.government.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=90bec9b4-0275-11e8-9425-005056bc530c>
- Norwegian Ministry of Foreign Affairs. (2020). *Action plan for women's rights and gender equality in foreign and development policy 2016-2020*. Erişim adresi (19 Şubat 2020): https://www.regjeringen.no/globalassets/departmentene/ud/vedlegg/fn/womens_rights.pdf
- Özaydınlık, K. (2014, temmuz). Toplumsal cinsiyet temelinde Türkiye'de kadın ve eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 0(33), 93-112. doi:10.21560/spcd.03093
- Özgenç, M. (2013). *TRT ekranlarında şoke eden sözler*. Erişim adresi (16 Şubat 2020): Hürriyet: <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/trt-ekranlarinda-socket-eden-sozler-24389288>
- Özkaplan, N. (2013, temmuz). Kadın akademisyenler: cam tavanlar hala çok kalın! *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 0(12), 1-23. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iukad/issue/739/7979>
- Rankin, B. H., & Aytaç, I. A. (2018). Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Araştırma Sonuçları ve Düşündükleri. Ş. Öztürk (Ed.), *Türkiye'de toplumsal cinsiyet çalışmaları* (ss. 257-271). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Sabah. (2020). *Sevgilisi var diye kızını öldürdü*. Erişim adresi (11 Mart 2020): <https://www.sabah.com.tr/yasam/2020/02/08/sevgilisi-var-diye-kizini-oldurdu>
- Sabah. (2019). *Töre cinayetine kurban giden Mürvet'in katilleri 8 yıldır aranyor*. Erişim adresi (13 Mart 2020): <https://www.sabah.com.tr/yasam/2019/12/09/tore-cinayetine-kurban-giden-murvetin-katilleri-8-yildir-aranyor>
- Sakallı-Uğurlu, N., Türkoğlu, B., & Kuzlak, A. (2018). How are women and men perceived? Structure of gender stereotypes in contemporary Turkey. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 309-336. DOI: 10.7816/nesne-06-13-04
- Shahar, S. (2003). *The fourth estate : A history of women in the middle ages*. <https://ebookcentral.proquest.com>
- Superhaber. (2017). *Kadın sürücü şarkı söylerken kaza yaptı!*. Erişim adresi (10 Mart 2020): <https://www.superhaber.tv/kadin-surucu-sarki-soylerken-kaza-yapti-video-5255>

- Takvim. (2013). *Dayakçı sevgili!*. Erişim adresi (12 Mart 2020): <https://www.takvim.com.tr/guncel/2013/06/30/nakavt>
- Taş, G. (2016, Mayıs). Feminizm üzerine genel bir değerlendirme: Kavramsal analizi, tarihsel süreçleri ve dönüşümleri. *Akademik Hassasiyetler*, 3(5), 163-175. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akademik-hassasiyetler/issue/27268/287075>
- Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Neden Önemli?* (tarih yok). Küresel Amaçlar: https://www.kureselamaclar.org/wp-content/uploads/5_Toplumsal_Cinsiyet_Esitligi.pdf
- TÜİK. (2018). Merkezi Dağıtım Sistemi: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=96&locale=tr>
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı. (2009). *Kadın erkek fırsat eşitliği komisyonu kanunu*. Erişim adresi (20 Şubat 2020): <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5840.pdf>
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı. (2016). *Türkiye insan hakları ve eşitlik kurumu kanunu*. Erişim adresi (21 Şubat 2020): <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6701.html>
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. <https://sozluk.gov.tr>
- T24. (2015). *Vahşice öldürülen Özgecan cinayetinin ayrıntıları ortaya çıktı; tecavüze direnincede defalarca bıçakladı*. Erişim adresi (13 Mart 2020): <https://t24.com.tr/haber/ozgecanin-katil-zanlilari-vahseti-anlatti-tecavuze-direnince-defalarca-bicakladi,287203>
- Uluç, V., & Karasu, M. A. (2015). Kente Yerleşmiş Aşiret Üyelerinin Kentleşme Eğilimleri Üzerine Bir Çalışma: Şanlıurfa Örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 201-232.
- Yenialanya. (2019). *Töre cinayetine kurban giden kadının babası, sözleriyle kan dondurdu*. Erişim adresi (13 Mart 2020): <https://www.yenialanya.com/yasam/tore-cinayetine-kurban-giden-kadinin-babasi-sozleriyle-kan-dondurdu-h380553.html>